

Dr. Kóbor András, ny. egyetemi docens,
Fogorvostudományi Kar Dékáni
Hivatal vezetője (2001-2016)

A fogászat oktatásának magyarországi története (1769 - 2005)

1, A fogászat egyetemi oktatásának kezdetei Magyarországon

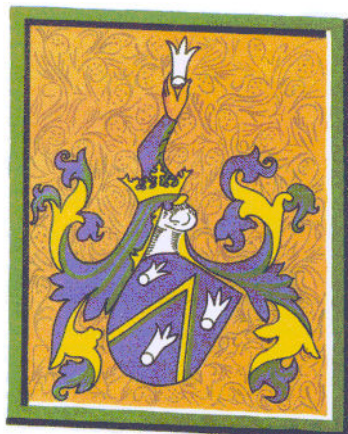
A fogászat oktatásának kezdetei a XVII.-XVIII. század fordulójára tehetők. Azt megelőzően a fogak betegségeit mindenféle képzettség nélküli személyek (borbélyok, fürdősök, kontárok) végezték, s az nagyrészt a fogak eltávolítását jelentette. Fejlődést jelentett amikor a „fogkezelés” elvégzését már borbély illetve sebész céhek keretein belül kiképzett egyének végezheték. Magyarországon az első borbély céhek Erdélyben (1550 körül) alakultak. Az első európai sebészképző iskola felállításának színhelye 1260-ban a párizsi egyetem mellett működő Szent Kozma Kollégium (Collège de St.Come), mely 1712-ig működött. A francia király 1699-ben kiadott edictuma értelmében a fogászatot (*chirurgien dentiste*) a sebészeti hivatás alosztályának minősítette, megkülönböztetve a borbély fogászoktól. Érdemes megemlítenünk azt aényt, hogy a Fogorvostudományi Kar címerében egy borbélysebésznek *Dabi Mihálynak* (aki Zsigmond király udvari sebésze volt) a címerészlete található. (1.ábra)

Magyarországon a fogászattal összefüggésben egyetemi képzés a Pázmány Péter esztergomi érsek által alapított (1635) nagyszombati jezsuita egyetemen indult el, amikor is királynői rendelettel az egyetem 1769.november 7-én orvosi karral bővült. Ezt az időpontot vallja kezdetének a Semmelweis Egyetem is.

Az orvosi fakultáson nyert katedrát *Plenk József Jakab* (2.ábra) a sebészet és szülészet tanára. Az ő nevéhez fűződik az első magyarországi, fogászati vonatkozású tankönyv megjelentetése 1778-ban *Doctrina Dentium ac Gingivarum* címmel. Ezt megelőzően az 1500-as években keletkezett az ún. Kolozsvári orvosi kódex, melynek több fejezete foglalkozik fogászattal. Szerzője ismeretlen, Az első európai, betűszedéssel technikával megjelent fogászati mű 1530-ban került kiadásra Lipcsében. Címe röviden *Zene Artzney* (fogak gyógyítása)]

A fogászat művelésére diplomával rendelkező személyek, a *Magister Artis Dentariae* cím viselésére nyertek jogosultságot az 1799/80 tanévtől kezdődően.

Képzésüket segítette az 1794-ben megjelent könyv is, melynek címe Borbélyi tanítások, s melynek szerzője *Rácz Sámuel* volt. Ebben már nem csak a fogak hanem azok következményes betegségeinek magyar nyelvű ismertetésére került sor. (Rácz nevéhez fűződik az első magyar nyelvű orvosi tankönyv kiadása is élettan tárgykörből 1780-ban) Plenk és Rácz mellett megemlíthetjük még *Trnka Vencel* nevét is, aki az angolkórral foglalkozó könyvében külön fejezetet szentelt a fogak elváltozásainak.

1. ábra Záhonyi Dabi Mihály címere
Demeter

2. ábra Plenk József Jakab

3. ábra Nedelkó

A Nagyszombatból előbb Budára (1777), majd Pestre (1784) költözött királyi magyar Tudományegyetemen 1844-ben első ízben *Nedelkó Demeter* (3. ábra) magántanár hirdetett önálló fogászati kurzust. (Őt megelőzően már *Turnovszky Frigyes* is kérvényezte az oktatás megkezdését, de kérvényét az egyetem elutasította. Hasonló sorsra jutott *Peter Pfeffermann*, ki a fogászat mellett odontotechnológia oktatását is ajánlotta programjában). Nedelkó előadásait 1844. április 15-én kezdte el. Előadásainak címe „A fogak bonctana és extrakciója”, a helyszíne a Hatvani utcai (ma Semmelweis utca), a volt jezsuita rendházból kialakított boncterem volt. Előadásainak tartalma ezen kívül kiterjedt a fogak anatómiájára, élettanára, gyógykezelésére és mindennemű fogászati kezelésére is. Előzetesen meghirdetett fogászati technika (fogpótlástan) témái azonban elmaradtak. A fogászatot heti két órában adta elő, melyen 5-20 hallgató vett részt, Előadásaihoz kapcsolódóan járóbeteg ellátást is szervezett,

A nyilvános rendes tanár Nedelkó mellett 1866-tól magántanárként – Petőfi és Jókai barátja – a hazafias lelkületű, az 1848-as szabadságharcban tevőlegesen is részt vevő *Barna Ignác* (4. ábra) lett a fogászat egyetemi előadója. Jelentősége a magyar fogorvosképzés történetében abban áll, hogy 1871-ben megjelentette az első magyar nyelvű szakkönyvet „Fogászat” címmel. (5. ábra) Fogtechnikusa Árkövy édesapja volt. Barna többek közt vizsgálta a fogköveket emellett „fogcosmetikával” is foglalkozott. Nemsokára azonban visszavonult a fogászattól és görög illetve latin klasszikus művek fordításával foglalkozott, különösen Horácusz szatíráival. Ez irányú munkásságáért a Magyar Tudományos Akadémia tagjainak sorába választották, ami fogorvossal azóta sem fordult elő.

Barna visszavonulását, illetve Nedelkó halálát követően a fogászat egyetemi oktatása megszűnt. Az ezt megelőző közel száz év alatt összesen 67 magister artis dentariae végzett az

egyetemen.

4. ábra Barna Ignác

5. ábra első magyar nyelvű szakkönyvet „Fogászat”

6. ábra Iklódi Iszlai József

- 2 -

2. Fogászati Intézettől a Stomtológiai Klinikáig

A fogászat oktatásának újraindulása két ambiciózus fiatal orvos nevéhez fűződik: *Iklódi Iszlai József*hez (6.ábra) és *Árkövy (Arnstein) József*hez.(7.ábra)

Mindketten a királyi magyar Tudományegyetemen szereztek általános orvosi diplomát. Ezt követően Iszlai Londonban szerzett fogorvosi diplomát, míg Árkövy itthon fogászmesteri oklevelet, s azt követően ő is nyugat-európai tanulmányúton vett részt. Iszlai hazatérése után sebészként helyezkedett el Balassa klinikáján, s közben magántanári címet nyert „Egyetemes fogtan és foggyógyászat” témakörben. Tanításait a Bonctani Intézetben kezdte el heti egy órában. Technikai érdeklődésének eredményeként megalkotta a kryptoszkóp nevű műszert, mellyel fogászati röntgen

7. ábra Árkövy (Arnstein) József

8. ábra Egyetemi Fogászati Intézet

felvételeket lehetett készíteni. Nevéhez fűződik az első fogászati szaklap az Odontoszkóp alapítása is. Árkövy, miután az angol mintára az egyetemi fogászati ellátást (dental department és dental surgeon) tartalmazó javaslatát elutasították, magánrendelést nyitott a Magyar utcában, ahol mint magántanár oktatott és gyógyított. Ez időtájt írta meg tudományos életművének tekinthető művét „Diagnostik der Zahnkrankheiten (Fogbetegségek diagnosztikája), mely Stutgártban jelent meg német nyelven 1885-ben.

A két szakember élete 1889/90-ben kapcsolódott egybe amikor is 1889. májusában közös javaslattal álltak elő az Egyetem felé. A terv egy az egyetemen felállítandó tanszék alapítását célozta. Az általuk közösen kidolgozott tanterv lényege a két fő szakterület , a propedeutika és a klinikai gyakorlat elkülönítése volt. Tervüket azzal a kikötéssel terjesztették az egyetemi tanács elé, hogy a tanszék tanárai az egyetemtől fizetésben részesüljenek. Miután ezen kívánságukat elutasították Iszlai elállt a javaslattól, míg Árkövy szerzőtársa háta mögött belement az alkuba. Kapcsolatuk emiatt barátságtalanná vált. A megsértett Iszlai később szintén tanszékhez jutott, megalapítva a Fogászati Propedeutikai Intézetet ami azonban halálával megszűnt.

Az 1890-ben létrehozott Egyetemi Fogászati Intézet igazgatójává Árkövit nevezték ki. Az Intézet az Egyetem gazdasági épületének második emeletén nyert elhelyezést A kor színvonalán felszerelt intézetben (8.ábra) évente 5-10, már orvosi diplomával rendelkező szakorvosjelölt elméleti és gyakorlati képzése folyt. A képzést a kort megelőzve, oktatási segédletek tették érthetőbbé. Ezek közt a kavitás alakítást és a gyökérkezelést szemléltető gipszminták, papírmaséból készült fogak és színes ábrák voltak. Az Intézetben nyert alkalmazást a magyar fogászat későbbiekben jeles képviselője *Hattyasy Lajos*, (9.ábra), aki hazánkban első ízben nyert magántanári címet „Műfogászati technológia és fogászati metallurgia” tárgykörből.

9. ábra Hattyasy Lajos

10. ábra Stomatológiai (Fogászati) Klinika

Ezen ismeretei alapján őt bízták meg az Odontotechnikai Laboratórium vezetésével. Árkövy nem mondott le nagyszabású tervéről és kihasználva az Egyetem terjeszkedésének (Üllői úti klinikák) utolsó szakaszát elérte, hogy a Mária utca Pál utca sarkán álló telken felépüljön a fogászat első magyarországi klinikája.(10.ábra) Átadására 1909. február 14-én került sor. A Fogászati Intézet elnevezés helyébe Árkövy kezdeményezésére – amit az Egyetem vezetése ugyan nem támogatott – Stomatológiai (Fogászati) Klinika cím került.

Az akkori Európa egyik legjobban felszerelt intézményében minden az oktatás és a szakorvosképzés szempontjainak figyelembe vételével készült. Az új klinikán már elkülönülten alakították ki az egyes fogászati szakterületek működésére és oktatására szolgáló részlegeket és laboratóriumokat. A tágas előadóterem (11.ábra) mellett többek közt jól felszerelt gyakorlótermek, (12.ábra) műtő, fogtechnikai és szövettani laboratórium került kialakításra.

11. ábra Stomatológiai Klinika előadóterme

12. ábra Stomatológiai Klinika előadóterme

Különlegességnek számított a két (női és férfi) fekvőosztály, mely az operált páciensek utókezelését tette lehetővé. A tanári kar összetétele is a szakosodást mutatta. *Rothmann Ármin* a „a fogak kór- és gyógytanát”, *Hattyasy Lajos* az „odontotechnológia és fogászati metallurgiát”, *Antal János* a „foghúzást”, *Szabó József* „fogászati műtéttant”, *Salamon Henrik* „protetika-odontotechnikát” és később „fogszabályozást” adott elő és mutatott be.

Árkövy nemzetközi elismerésének megnyilvánulása volt amikor az 1907-ben alakult Association Stomatologique Internationale (ASI) alelnökévé választották.

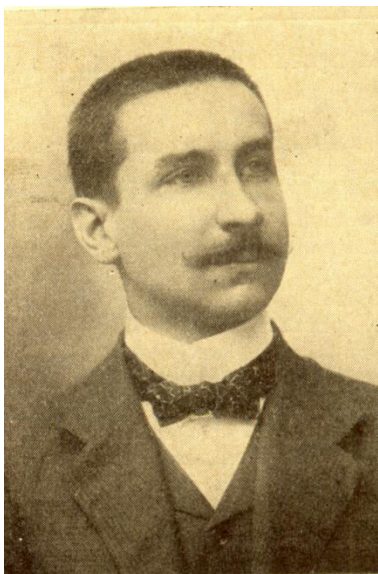
- 4 -

Igazgatói tevékenységének vége felé azonban a klinika személyi ellentétekkel terhelt szakmai hanyatlásnak indult, melynek következtében Árkövy kénytelen volt nyugdíjba vonulni.

Az új igazgató - maga is Árkövy iskola tagja - *Szabó József* (13.ábra) lett. Az új igazgató jelentős átszervezéseket és beruházásokat hajtott végre amivel klinikáját az 1920-as évek nemzetközi színvonalára emelte. Az új részlegek közt említésre méltó az orvosvegytani laboratórium, a fogpótlások szemléletesebb oktatását lehetővé tevő fogtechnikai fantomlaboratórium (1922), szájbetegségek osztálya (1920) és a rtg osztály (1933). Szerteágazó munkája – szakmai, oktatói, nemzetközi kapcsolat építési - elismerése volt amikor 1931.szeptemberében Budapesten került megrendezésre az ASI első kongresszusa.

A már végzett szakorvosok számára 1922-től kezdődően 2-3 hetes továbbképzéseket hirdettek nem csak az Egyetemen de helyszűke miatt a Rothmann Ármin által vezetett Poliklinikán (később Apponyi Poliklinika) is. A szakorvosjelöltek képzési idejét előbb egy évre (1924) majd három évre (1936) emelték.

Szabó halálát követően 1938-ban a protetikus *Máthé Dénes* (14.ábra) foglalta el az intézetvezetői széket. Rövid idejű vezetői korszaka alatt, melyet a háború jelentősen befolyásolt érdemi változásokra nem került sor. Máthé halála után rövid időre megbízott személy vezette a klinikát, majd az 1944-ben kiírt vezetői pályázatot *Balogh Károly* (15.ábra) nyerte el, akivel új korszak kezdődött.

13. ábra Szabó József

14. ábra Máthé Dénes

15. ábra Balogh Károly

3. Átmeneti időszak 1945 – 1952

A II. Világ Háború . után hazánk a szovjet befolyási övezetbe került, ami jelentős változásokat hozott a társadalmi, politikai – és ezen belül az oktatás- és egészségpolitikai - viszonyok tekintetében. Megszűnt az egyetemi felvételi, aminek az lett a következménye, hogy a Pázmány Péter Tudományegyetem Orvosi Karán is jelentősen megnőtt a hallgatói létszám. 1950.szeptember 1.-től a Pázmány Péter Tudományegyetem nevét Eötvös Lóránd Tudományegyetemre változtatták. 1951-ben az Orvosi Kart leválasztották és önálló orvosegyetemmé alakították Budapesti Orvostudományi Egyetem (BOTE) címmel. Az orvosképzés reformjára (1950) is sor került, melynek célja a gyakorlati jellegű órák arányának emelése volt. Az 1948-as fordulat éve után a baloldali kormányok a hallgatói összetétel megváltoztatást is célul jelölték ki a munkás- és parasztfiatalok számának növelésével.

- 5 -

Az egészségpolitika területén is drasztikus változások kerültek bevezetésre. Az addigi több szereplős társadalombiztosítási rendszert 1949-ben központosították, beolvasztva az Országos Társadalombiztosítási Intézetbe (OTI). Az államosítás azonban ennek felszámolását is magával hozta, utódja a Szakszervezetek Társadalombiztosítási Központja (SzTK) lett. 1945-ben a kiskgazdák vezette kormány felfüggesztette a szakmai kamarák működését, így a Magyar Fogorvosok Országos Egyesületét is. A kamarák feladatait a Magyar Orvosok Szabad Szakszervezete vette át, melyen belül Fogorvos Szakcsoport létesült. Ennek a fogorvosképzés későbbi átalakulásban jutott fontos szerep.

A központosított egészségbiztosítás keretein belül tervezték megoldani a lakosság fogászati ellátását is. Az ellátásban részesülők csoportjait előbb a nagyipari munkásságra (1948) majd a szövetkezeti parasztságra (1961) terjedően határozták meg. A teljes lakosság térítésmentes ellátására csak a 60-as évek végén került sor.

Az ellátás ezen politikai megfontoláson alapuló megvalósítása (körzeti fogorvosi hálózat kialakítása) azonban jelentős akadályokba ütközött, elsősorban a humán erőforrás oldaláról, azaz az alacsony fogorvoslétszám miatt. A megoldás az 1951-ben az ELTE-ből kivált Budapesti Orvostudományi Egyetemre várt. A magyarországi alacsony fogorvos létszám két fő okra vezethető vissza. Egyrészt a háború előtti szakorvosképzés viszonylag hosszú képzési idejére (5 év általános + 3 év szakorvos képzés), másrészt a háborúban elszenvedett

emberveszteségekre illetve emigrációra. Ezért az egészségpolitikának kényszermegoldásokhoz kellett folyamodnia, Erre volt példa amikor a fogorvosok tiltakozása ellenére 1848/49-ben 120 fogtechnikus átképzését engedélyezték vizsgázott fogásszá (Más okból de erre már 1911-ben is volt példa). Az Egyetem azonban más utat javasolt. Először a fogászat tantárgyi előadásszámának megnövelését azzal a céllal, hogy jobban megismertessék ezen szakterületet az általános orvostan hallgatókkal. E célból 1946-tól a fogászat felkerült a kötelező tárgyak közé, amit azonban az 1950. évi reform már csak a szabadon választhatók közé sorolt át. Ezen változtatások azonban nem jártak eredménnyel, 1950-ben egyetlen egy szakorvos jelentkező sem volt.

A megoldás keresése több szálon futott, A korábban említett szakcsoport berkein belül a fogtechnikus átképzéstől az egyetemi oktatástól független fogorvos képző főiskoláig számos javaslat került terítékre. A Stomatológiai Klinika vezetősége a kezdeti időszakban ellenezte az orvosi előképzettséget mellőző, orvoscépzéstől független szakfogorvosképzést, de belátva annak további sikertelen erőltetését új koncepciót dolgozott ki. Ennek egyrészt szakmai másrészt presztizs okai voltak.

4. A független fogorvosképzés megvalósulása, az önálló kar létrejötte

A fogorvosképzés a XIX, században két fő irányzatot követett. Az egyik lehetőség volt az egyetemektől független képzőhelyek létesítése és működtetése, mely elsősorban az USA-ban terjedt el (1839 Baltimore, 1845 Cincinnati, 1867 Michigan). Európában az önálló képzőhelyek viszonylag gyorsan beolvadtak az egyetemek struktúrájába, függetlenségük nem de önállóságuk megmaradt (1867 Harvard Egyetem, 1880 Sorbonne Egyetem, 1884 Berlini Egyetem)

A több évig tartó vita jelentős állomása volt amikor a Fogorvosi Szakcsoport 1951. szeptemberi ülésén az akkori főtitkár *Kertész Jenő* egy, az egyetemi oktatáshoz kapcsolódó, 4 éves fogorvosképzést javasolt. Balogh Károly által vezetett egyetemi oktatógárda ezen javaslatból kiindulva fogalmazta meg saját javaslatát, mely öt éves képzést irányzott elő. A fogorvosok tananyagában az első két évben az általános orvosi ismeretek dominanciáját határozták meg. A tanterv kidolgozásával Balogh Károlyt bízták meg aki 1951. decemberében ismertette azt az Egyetemi Tanács ülésén. A feladat elvégzésében jelentős szerepet vállalt *Sugár László* is. Az általuk összeállított és elfogadott tanterv alapján – egy májusi miniszteri rendelet alapján - 1952. szeptemberében megindult az önálló egyetemi fogorvosképzés az ÁOK-hoz tartozó Stomatológiai Klinikán. A Stomatológiai Klinikán folyó képzésben az alábbi oktatók vettek részt:

-6-

<i>dr. Boros Sándor</i>	fogászati pathológia és diagnosztika
<i>dr.Ferenczy Károly</i>	fogászati röntgen
<i>dr.Földvári Imre</i>	odontotechnika
<i>dr.Huszár György</i>	fogászati fém- és anyagismeret
<i>dr,Molnár László</i>	fogpótlástan
<i>dr;Nagy László</i>	orthodontia
<i>dr,Schranz Dénes</i>	törvényszéki fogászat
<i>dr.Skaloud Ferenc</i>	szájsebészet
<i>dr,Sugár László</i>	szájbetegségek
<i>dr.Tórh Pál</i>	gyermekfogászat
<i>dr.Záray Ervin</i>	konzerváló fogászat és propedeutikai

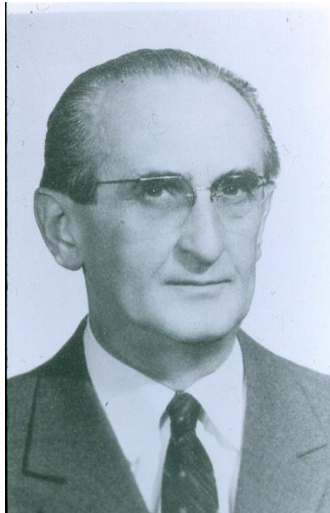
A Klinika infrastruktúrája kezdetektől fogva szűkösnek bizonyult a gyakorlati képzés zökkenőmentes megvalósítására. Bár az 1949-ben átadott, 190 fős előadóterem biztosította az

előadások megtartását, de gyakorló helyiségek vonatkozásában ez már nem volt elmondható. Különösen vonatkozott ez az odontotechnológia és propedeutika oktatására. A helyhiány csökkentésére ezért 1953-tól- először csak 30 férőhellyel és szegényes felszereléssel – az I.sz. Kórbonctani Intézet földszintjén átadták a *Földvári Imre* (16.ábra) által létesített Tanlaboratóriumot.

A csak a Stomatológiai Klinikán folyó képzés jelentősen változott meg a Minisztertanács által 1955, augusztus 13-án kiadott rendeletét követően, mely az Egyetemen három kar (ÁOK, FOK, GYOK) létesítését rendelte el. A Fogorvostudományi Kar alakuló ülésére a Semmelweis Tereben került sor, melyen részt vett *Doleschall Frigyes* eü. miniszterhelyettes is.

16. ábra Földvári Imre

17. ábra Boros Sándor

18. ábra Molnár László

A hallgatói összlétszám (1952: 30 fő, 1956: 189 fő) növekedése egyre feszítőbbé tette a helyhiány kérdését. A Klinika, majd a Kar vezetői már a kezdeti időben többször és nyomatékosan, szóban és írásban is egyértelművé tették, hogy a képzés mennyiségi és minőségi fejlődésének legfőbb akadálya a helyhiány. A Klinika bővítésére több javaslat is napvilágot látott. Ezek közt szerepelt a Szentkirályi utcai Fogászati Intézet, vagy a Klinika mellett lévő Heinrich -féle Vasudvar épületének átalakítása. Felmerült egy új épület felhúzása is az Úttörő (ma Markosovszky) téren. A benyújtott javaslatokat sorra elutasították. 1954-ben nyílt lehetőség a valamikori Postaügyi Tervező Intézet Mikszáth Kálmán téri épületének megszerzésére. A terv megvalósítása *Takó József* egészségügyi miniszterhelyettes hathatós támogatásával sikerült. 1955, december 23-án az épület az Egyetem birtokába került. Először az átépítést követően 1958-ban - a Gyermekfogászati Osztály valamint a Röntgen Osztály és a Fogsebészeti Ambulancia költözött át az új épületbe, A többi szakterület képviselőinek átköltözésére 1959-ben került sor.

-7-

Az átköltözést azonban megelőzte 1959 augusztusában a Kar új klinikáinak létrehozása. Új nevet kapott a Stomatológiai Klinika Szájsebészeti Klinika néven. Vezetője továbbra is Balogh Károly maradt, Új klinikaként alakult meg a Konzerváló Fogászati Klinika, *Boros Sándor* (17.ábra) vezetésével, a Fogpótlástani Klinika *Molnár László* (18.ábra) vezetésével, valamint a Gyermekfogászati és Fogszabályozási Klinika *Varga István* (19.ábra) vezetésével. A megnövekedett oktatói feladatok zavartalan ellátása érdekében a Kar a humán erőforrás, azaz az oktatói létszám növelését kezdeményezte,

19. ábra Varga István

20. ábra Berényi Béla

Az Egyetemről kibocsátott hallgatók munkába állását (állítását) a paternalista állam szervezésében és irányításával oldották meg. Egy 1955-ben megjelent rendelet alapján a szakvizsga megszerzéséig a fiatal fogorvosok elhelyezkedést az ún. „álláselosztó bizottság” irányította, az Egészségügyi kormányzat által kijelölt munkahelyi lista alapján, mely döntő többségében vidéki álláshelyeket tartalmazott. A végzős hallgatók megjelölhették leendő működésük helyszínét, amit aztán a bizottság bírált el. Ennek az eljárásnak a célja a vidéki fogorvoshiány enyhítése volt. A kijelölt álláshelyek száma mindig meghaladta a végzősök létszámát, így senki sem maradt munka nélkül. A kevés egyetemi és fővárosi állások betöltésére csak a legjobb tanulmányi eredményt (summa cum laude) elért hallgatók pályázhattak sikerrel (természetesen a korrupció már akkor is működött, úgy hívták „szocialista összekötetés”).

A Kar megalakulását, az infrastruktúra lassú fejlődését követően az oktató-betegellátó tevékenység mellett a tudományos tevékenység is kezdett beindulni. Ennek első eredményeként számos tankönyv került kiadásra ebben az időszakban, *Balogh K: A stomatológia tankönyve* (1948), *Balogh K: Fogászat* (1950). *Ádler P, Záray E: Konzerváló fogászat* (1954), *Molnár L, Schranz D, Huszár Gy: Fogpótlástan* (1950), *Földvári I, Huszár Gy: A fogpótlás technológiája* (1959). *Sugár L: Szájbetegségek* (1959), *Nagy L, Rehák R: Fogszabályozás* (1955), *Oravecz P, Varga I, Schranz D, Huszár Gy: Gyermekfogászat-Iskola fogászat* (1956). A kutatást szolgálta a minisztérium támogatásával létrehozott Fémtanok és Anyagtani Laboratórium *Huszár György* vezetésével. 1952-től a Karon is megindult a Tudományos Diákkörök (TDK) kari tevékenysége, melyben a későbbi oktatódárda számos tagja vett részt.

- 8 -

A tudományos élet kiterjesztésének jeleként minisztériumi ösztöndíjakkal megindulhatott a nemzetközi kapcsolatok építése is, melynek keretein belül tudományos célú utazásokra kerülhetett sor már nem csak a szocialista országokba. Szintén a nemzetközi kapcsolatok kiszélesedését jelentette amikor 1962-től a hallgatók nyári gyakorlataikat egy másik szocialista országban teljesíthették.

1960 őszén jelent meg 'A felsőoktatás tananyagának és oktatási módszereinek korszerűsítése' címet viselő miniszeri állásfoglalás, mely a tananyagok átdolgozását és a gyakorlathoz való közelítést írta elő, egyidejűleg az óraszámok csökkentését is, a hallgatók túlterheltségére hivatkozva. A Kar által kidolgozott módosítási javaslat az általános orvosi ismeretek óraszámának felülvizsgálatát, a szaktárgyak előadás/gyakorlat arányának módosítását, valamint a gyakorlati képzés csoportlétszámának meghatározását tartalmazta (szakmai gyakorlat 3-5 fő). A tananyag redukciója elsősorban az általános orvosi tárgyakat érintette, ami jelentős ellenállást és lobbitevékenységet eredményezett ezen tantárgyak oktatói részéről. A nyári szakmai gyakorlatok kapcsán 1961/62 tanévtől a II. év után négy hetes fogtechnikai, a III. év után négy hetes belgyógyászati, a IV. év után négy hetes szájsebészeti gyakorlatot vezettek be, A heti oktatási óraszámot 37 órában optimalizálták. Miután a Karra felvehető első éves hallgatók 80 fős létszámára tett javaslatot a minisztérium elutasította, ezért felmerült a 10 hetes szakmai gyakorlatok (V. évfolyam 2.félév) rendelőintézetekbe történő kiszervezése. A felvételi eljárások kapcsán 1963-ban minisztertanácsi rendelettel megszüntették a származás alapján történő kedvezményezést.

1962-ben egészségpolitikai indítatással a fogorvosképzés idejének 9 félévre történő csökkentésének javaslata merült fel, abból a célból, hogy az országos fogorvos igényt minél jobban ki lehessen elégíteni. Ez jelentős feszültséget eredményezett a Kar valamint a pártszervezetek közt, 1964-re született meg az a kompromisszumos javaslat, hogy a hallgatók záróvizsgálataikat decemberben letételét követően rendelőintézetekbe kerülve már szakorvosi tevékenységet folytassanak. Az új képzési rend végül is az 1965/66-os tanévben került bevezetésre abban a formában, hogy a hallgatók a 10 hónapig (szeptember 1-től június 30-ig) tartó V. évfolyamon szakmai gyakorlaton vettek rész oly módon, hogy az első négy hónapot a klinikákon vagy a kijelölt szakrendelőkhöz a hat hónapot pedig az Eü. Minisztérium által kijelölt munkahelyeken töltötték el. Az 1966/67 tanévtől a V. évfolyam már csak egy félévig tartott. A következő időszak klinikai-szakrendelői gyakorlatot foglalt magában, oly módon, hogy 1 hónap szájsebészeti osztályon, 1 hónap konzerváló fogászatban, 1 hónap fogpótlástani osztályon és végül 1 hónap fogszabályozási osztályon. Az államvizsgákat az adott szakgyakorlat végén kellett teljesíteni. A tantárgyak redukciója már a fogorvosi területet is érintette. Megszűnt a fogpótlástani technológia, a konzerváló fogászati propedeutika. Az első két tanévben nem folyt fogászati tantárgy oktatása. A nyári gyakorlatok rendszere is megváltozott. A belgyógyászati gyakorlat megszűnt. helyette rendelőintézeti extrakciós gyakorlat kapott helyet, melyet a IV. évet követően kórházi szájsebészeti gyakorlat követett. Az 1970/71-es tanévtől a lassú visszarendeződés indult meg, melynek első lépéseként az V. évfolyam képzési helyszíne visszakerült az Egyetemre. A frissen végzett fogorvosok munkába állásának rendje annyiban változott 1968.tól, hogy az egyetemi bizottság már csak a hallgatók közti sorrendet határozta meg, míg a végső döntés a minisztérium helyett az állást meghirdető tanácsok (önkormányzat) kezébe került.

A Kar életében két jelentős változás következett be. 1963-ban átadták a gyermekfogászati Klinika új épületét és 1965-ban a Kórélettani Intézetben belül megalakult a Fogorvosi Tanszéki Csoport, a későbbi Orálbiológiai Intézet jogelődje, *Zelles Tivadar* vezetésével. 1966-ban *Balogh Károly* dékán nyugdíjba vonult. Utódja *Varga István* lett. A Karra nehezedő oktatási terhelést csökkentette a Szegedi Tudományegyetemen 1960-ban megindult fogorvosképzés. Ezt követte 1970-ben a Pécsen meginduló képzés is.

Az 1965 és 1972 közti időszakot az ország akkori gazdasági nehézségei miatt a felsőoktatás benne az egészségügyi - is megsínylette. A fejlődés lelassult, a tantervi reformokban szervezetlenség, zavarodottság volt megfigyelhető, ami a szűkös anyagi körülményekkel volt kapcsolatba hozható. A hatvanas évek második felében beindult társadalmi-politikai-gazdasági változások a felsőoktatáson belül is irányítás szemléletének, módszereinek módosítását követelték meg.

Az Egyetem és a Kar vezetésében is erre az időszakra tehetők a személycserék. Balogh professzort a Szájsebészeti Klinika élén *Berényi Béla* (20.ábra) követte, elnyerve egyúttal a dékáni posztot is. A Fogpótlástani Klinika új vezetője Molnár korábbi munkatársa *Schranz Dénes* (21.ábra) lett. *Varga István* 1969-es nyugdíjba vonulását követően helyét a Gyermekfogászati és fogszabályozási Klinika élén *Tóth Pál* (22.ábra) foglalhatta el.

21. ábra Schranz Dénes

22. Tóth Pál

